

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)

(Ju2016/07656/L5)

Föreslagna ändringar i bestämmelsen om människohandel

Inledande kommentar

Hovrätten delar uppfattningen att människohandel är ett stort och växande samhällsproblem som bör angripas genom en effektiv brottsbekämpning. Samtidigt måste det beaktas att den aktuella straffbestämmelsen om människohandel består av flera sammansatta rekvisit, vilka var för sig är svårutredda. Detta leder till att utredningarna ofta blir omfattande och komplicerade, inte sällan med internationella inslag, vilket i sin tur leder till bevisvärigheter. Dessa svårigheter i tillämpningen av bestämmelsen är svåra att komma åt oavsett dess närmare utformning.

Otillbörligt medel (s. 161–170)

Hovrätten avstyrker förslaget med följande kommentar.

Av betänkandet framgår att det genom ändringen bl.a. bör bli tydligare att något generellt krav på kontroll eller maktförhållande mellan gärningsmannen och brottsoffret inte uppställs, att exploatering inte behöver ha påbörjats för att brottet ska anses fullbordat samt att varje otillbörligt medel som räknas upp i

bestämmelsen i sig självt är tillräckligt för straffansvar. De senare omständigheterna menar hovrätten redan kommer till uttryck i den befintliga lagtexten genom ordet *eller* i fråga om otillbörliga medel och att det är tillräckligt att åtgärder vidtas *i syfte att* exploatera för att brottet ska anses fullbordat. Det framstår i denna del som oklart om den föreslagna ändringen är nödvändig.

I fråga om maktförhållandet anges i betänkandet att ändringen innebär att ett tidigare otydligt förarbetsuttalande inte längre ska tillmätas någon betydelse i rättstillämpningen. Detta går emellertid inte att utläsa ur den föreslagna författningstexten. Sammantaget kan man därför få intrycket av att den önskade förändringen av rättstillämpningen ska åstadkommas genom förarbetsuttalandet i sig. Med hänsyn till den straffrättsliga legalitetsprincipen och de uttalanden som Högsta domstolen gjort i bl.a. NJA 2016 s. 3 framstår det som oklart om den föreslagna ändringen skulle få avsett genomslag.

Exploateringssyfte (s. 172–176)

Hovrätten tillstyrker förslaget med följande kommentar.

I lagförslaget föreslås rekvisitet *i syfte att* ändras till *med uppsåt att*. I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör det övervägas om uttrycket *för att* bör användas i stället. På så sätt blir exploateringssyftet ett objektiva rekvisit och frågan om subjektiv täckning skulle då lösas genom den s.k. täckningsprincipen. Detta skulle även medföra att alla uppsåtsformerna omfattas.

Människohandel med barn (s. 181–184)

Hovrätten tillstyrker förslaget med följande kommentar.

Hovrätten ställer sig positiv till att bestämmelsen utökas till att omfatta även oaktsamhet i förhållande till målsägandens ålder. En motsvarande bestämmelse om målsägandens låga ålder och vissa sexualbrott återfinns i dag i 6 kap. 13 § brottsbalken. I den bestämmelsen regleras fall då en tilltalad inte haft uppsåt angående åldern men *skälig anledning att anta* att målsäganden var underårig. I den nu föreslagna ändringen föreslås att det centrala rekvisitet i stället bör vara *oaktsam*. Hovrätten avstyrker användningen av rekvisitet oaktsam i likhet med

vad hovrätten gjorde i sitt yttrande över betänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (dnr 2016/642). Skälig anledning att anta bör användas i stället.

Utnyttjande av annans nödläge, 4 kap. 3 § brottsbalken (s. 270–303)

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att ett utnyttjande av en person i nödläge i och för sig är klandervärt och förtjänar att kriminaliseras. Hovrätten avstyrker dock den föreslagna lydelsen av bestämmelsen.

Som tidigare anförts är den nuvarande bestämmelsen om människohandel förenad med utrednings- och bevissvårigheter. Att föreslå en ny bestämmelse med samma utformning kan därför förväntas leda till liknande svårigheter. Vidare är den föreslagna bestämmelsen avsedd att tillämpas på såväl ett i förhållande till människohandel fristående utnyttjande som ett efterföljande utnyttjande av någon annan än den som genomfört människohandeln. Detta kan ge upphov till tillämpnings- och gränsdragningsproblem. Mot denna bakgrund bör det övervägas att skilja det från människohandel fristående utnyttjandet från det efterföljande utnyttjandet. Det senare skulle kunna straffbeläggas genom att ett nytt stycke införs i den befintliga bestämmelsen om människohandel som straffbelägger den som utnyttjar någon som varit föremål för människohandel. Det finns sammantaget anledning att överväga en annan utformning av bestämmelsen. I det fortsatta lagstiftningsarbetet skulle det då vara möjligt att fokusera enbart på ett fristående utnyttjande av någon i en situation som innebär nödläge för denna.

I tillägg till ovanstående kan det anföras att ett av de utnyttjanden som den föreslagna bestämmelsen är avsedd att omfatta är vissa fall av arbetskraftsexploatering. Detta framgår emellertid inte uttryckligen av den föreslagna författningstexten. Med hänvisning till de krav som måste ställas på straffbestämmelser ur legalitetshänsyn är hovrätten tveksam till om arbetskraftsexploatering, som i sig inte är ett definierat begrepp, täcks av den föreslagna lydelsen.

Otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan, 9 kap. 10 a § brottsbalken (s. 304–319)

Hovrätten avstyrker förslaget.

Hovrätten instämmer i att det finns företeelser som inte täcks av befintliga straffbestämmelser och som förtjänar att kriminaliseras. Det är dock en komplex uppgift att ringa in det område som bör kriminaliseras och att avgränsa det från sådana handlingar som inte bör straffbeläggas. Det är hovrättens uppfattning att den föreslagna bestämmelsen strider mot allmänna legalitetshänsyn med hänsyn till dess oprecisa utformning. Den nuvarande utformningen riskerar att omfatta förfaranden som är harmlösa, t.ex. en dålig affär. Gränsen till det straffria är således oklar. Vidare är gränsen till andra straffbestämmelser inte tillräckligt preciserad. Allt detta kan befaras leda till tillämpningsproblem. En alternativ väg som tagits upp i betänkandet är att modernisera bestämmelsen om ocker. Enligt hovrätten förfaller detta vara en mer naturlig väg att gå. Detta bör därför utredas närmare.

Ekonomiska konsekvenser (s. 390–393)

Såsom ovan anförts är frågor om människohandel komplicerade och svåra att utreda och genererar därför ofta omfattande bevisning. Detta tar i betydande omfattning rättsväsendets resurser i anspråk. Genom att införa ytterligare två straffbestämmelser i brottsbalken kan det förutspås att antalet brottsutredningar kommer att öka i antal. Detta kommer att ge verkningar även för domstolarna i form av långa förhandlingar med många förhör och komplicerade bevisfrågor. Ökningen av antalet utredningar ställer också höga krav på att det finns tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser inom polis- och åklagarorganisationerna för att bedriva effektiva utredningar. Hovrätten ifrågasätter därför starkt bedömningen att de förväntade ökade kostnaderna ryms inom befintliga anslag.

I handläggningen av ärendet har deltagit hovrättspresidenten Fredrik Wersäll, hovrättsrådet Ingela Perklev och tf. hovrättsassessorn Helena Wedlin, föredragande.

Fredrik Wersäll

Helena Wedlin